

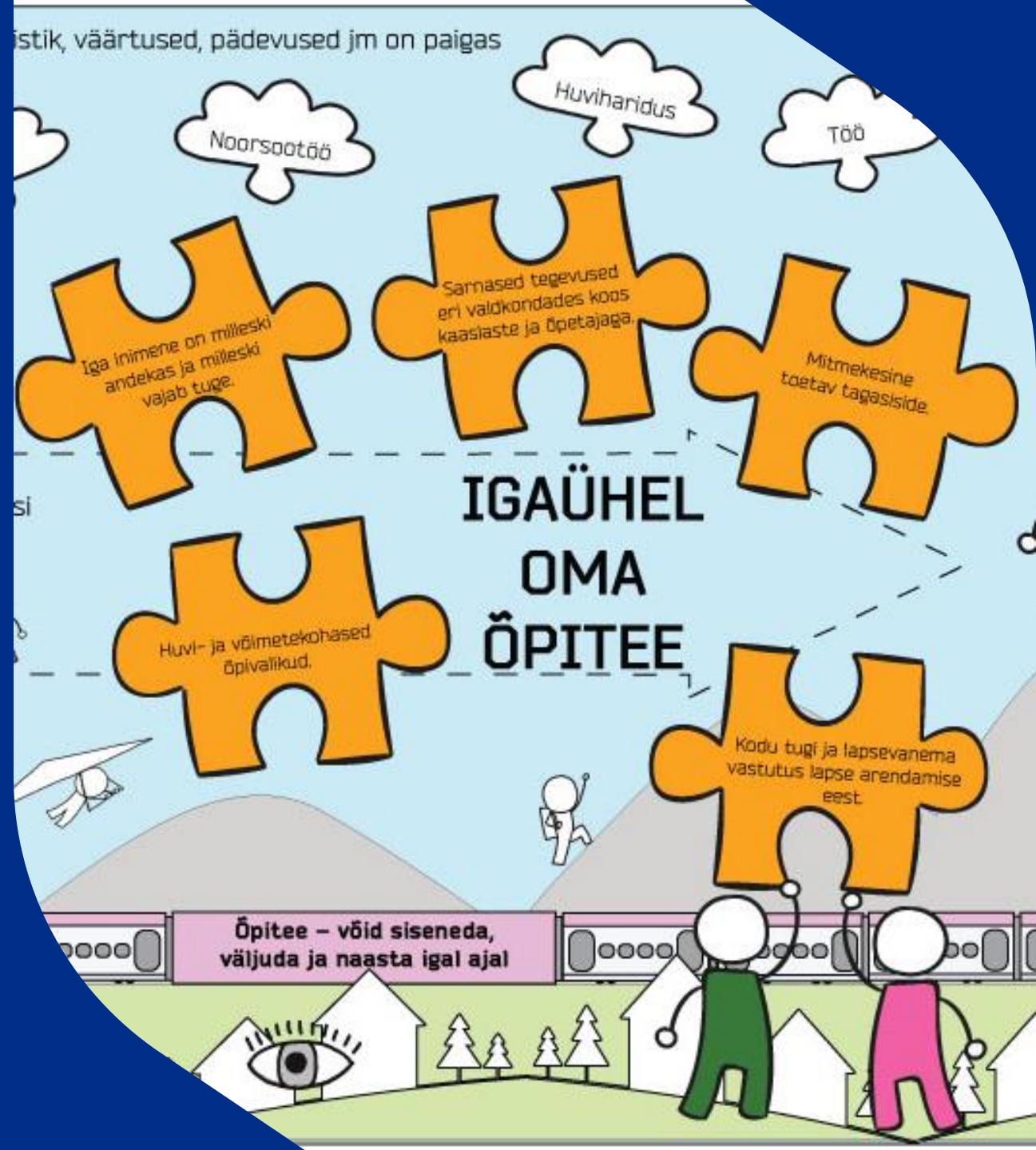
HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Hariduse kaks kallast: formaal- ja mitteformaalõpe. Kuidas lõiming neid ühendab?

Marika Peekmann

HTM üldhariduse õppekava ja õppevara
valdkonna peaekspert

marika.peekmann@hm.ee

Sisukord

1. Formaal- ja mitteformaalõppe mõistetest
2. Lõimimise eesmärkidest
3. Lõimimisest võõrkeeltes
4. Lõimimise viisidest

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Mida Sina viimati õppisid? Milline see kogemus oli?

ChatGPT nägemus hariduse kahest kaldast
(formaal- ja mitteformaalõppest)

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Formaalõpe

Konkreetset õppimiseks ette nähtud organiseeritud ja struktureeritud keskkonnas toimuv õpe, milles osalenud saavad tavaliselt kvalifikatsiooni tõenduseks kas kutsetunnistuse või diplomi. Formaalõpe hõlmab üldharidus-, kutse-, alusharidus- ja kõrgharidussüsteemi.

NÕUKOGU SOOVITUS mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise kohta

Mitteformaalne õpe

Kavandatud tegevuste (pidades silmas õpieesmärke ja õpiaega) kaudu toimuv õpe, mille puhul pakutakse teatavas vormis õpituge (näiteks õpetaja-õpilase suhte vormis). Siia alla võib kuuluda töösüste õpetamine, täiskasvanutele kirjaoskuse õpetamine ja põhihariduse andmine koolist väljalangenutele. Mitteformaalse õppe tüüpiliste näidete alla kuuluvad veel ettevõttesisesed koolitused, mille abil ettevõtte ajakohastavad ja parandavad oma töötajate oskusi, näiteks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alaseid oskusi, ning struktureeritud e-õpe (näiteks avatud haridusvõimalusi kasutades) ja kodanikuühiskonna organisatsioonide poolt oma liikmetele, sihtrühmadele või üldsusele korraldatud koolitused.

Informaalne õpe

Õpe, mis toimub igapäevaelus, töökohal, perekonnas ja vabal ajal. See ei ole organiseeritud või struktureeritud tegevus, kui pidada silmas eesmärke, aega või õpituge. Informaalne õpe võib õppija seisukohast olla mittesihipärane. Informaalse õppe tulemuste näideteks on elu- ja töökogemuse kaudu omandatud oskused. Siia alla kuuluvad projektijuhtimise oskused või töö käigus omandatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alased oskused, teises riigis viibimise ajal omandatud keeleoskus ja eri kultuuride tundmine, väljaspool tööd omandatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alased oskused, vabatahtliku töö, kultuurialase tegevuse, sportimise, noorsootöö ja koduste tegevuste (näiteks lapsehoidmine) käigus omandatud oskused.

NÕUKOGU SOOVITUS mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise kohta

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Formaalõpe toimub enamasti koolikeskkonnas ning on õppekavade alusel organiseeritud. Formaalõpe on eesmärgistatud ja seda viivad läbi spetsiaalse ettevalmistuse ja kvalifikatsiooniga õpetajad. Õpieesmärgid seatakse enamasti väljastpoolt, õppimisprotsessi jälgitakse ja hinnatakse. Formaalõpe on kuni teatud taseme või eani kohustuslik.

Mitteformaalne õpe on see, mis leiab aset väljapool formaalharidust ning on ette võetud teadlikult, eesmärgiga end arendada. Mitteformaalne õpe võib toimuda väga mitmesugustes keskkondades, mille puhul õpetamine ja õppimine ei pruugi olla ainuke ega peamine otstarve. Mitteformaalne õpe on samuti eesmärgistatud, kuid vabatahtlik. Läbiviijad võivad olla nii professionaalsed noorsootöötajad ja koolitajad kui ka näiteks vabatahtlikud või omaealised.

Informaalne õpe on õppija seisukohast lähtudes eesmärgistamata õppimine, mis toimub igapäevaelu situatsioonides (näiteks perekonnas, töökohas, vabal ajal jne). Informaalse õppe tulemused ei ole enamasti õppija jaoks kiiresti nähtavad.

<https://mitteformaalne.ee/mitteformaalne-oppimine/>

kooliõpe, formaalõpe

kindlatele standarditele
vastav struktureeritud
institutsiooniline õpe Vt
ka vabaõpe

ingl *formal*

instruction, formal learning

skt *Schulunterricht m, instit*

utioneller Unterricht m

sm *kouluopetus, formaali*

opetus

vn *школьное*

обучение, формальное

обучение

vabaõpe, {mitteformaalne õpe} halb

vabatahtlik õpe eri
keskkondades väljaspool
kooli eesmärgiga end
arendada Vt

ka kooliõpe (1)

ingl *non-formal learning*

skt *nichtformales Lernen n*

sm (*vapaaehtoinen ja*)

erämuodollinen opiskelu

vn *неформальное*

обучение

kogemusõpe, juhuõpe, {informaalõpe} halb, {informaalne haridus} halb

õppuri seisukohast
eesmärgistamata õppimine, mis
toimub igapäevaelu
situatsioonides (nt perekonnas,
töökohas, vabal
ajal) Vrd vabaõpe

ingl *informal*

learning, experiential

learning, post-experience training

skt *erfahrungsbasiertes*

Lernen n, informelles Lernen n

sm *kokemuksesta*

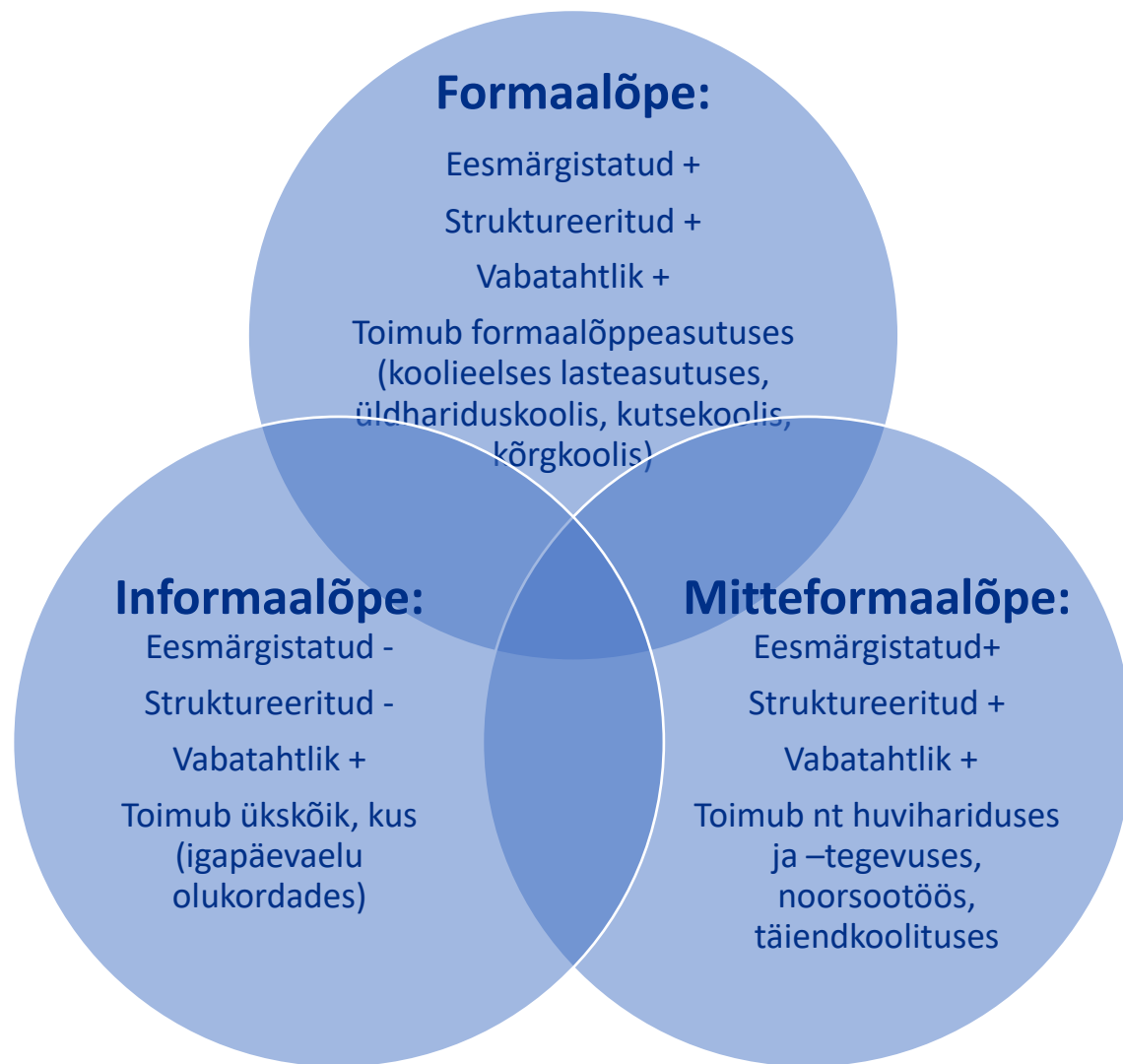
oppiminen, kokemusperäinen

oppiminen, kokemuksellinen

oppiminen

vn *обучение на*

опыте, обучение через опыт

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Milline oli Sinu viimane õpikogemus
mitteformaalõppes? Aga informaalõppes?

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

„Praegu pakutavad õppimisvõimalused on piiritud,
piiramatud ja kiiresti kättesaadavad.“

NÕUKOGU SOOVITUS mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise kohta

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

ChatGPT nägemus õmblusteta haridusest

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 tegevussuund 1.2.

Tagatakse paindlikud õpivõimalused, kvaliteetse hariduse kättesaadavus ja toetatud õpe, et vähendada õppest väljalangemist ja katkestamist ning rakendada maksimaalselt iga inimese potentsiaali.

Selleks tuleb mh

- luua terviklik lahendus mitteformaal- ja informaalõppe arvestamiseks formaalõppes, et tasemeõppe õppekavade täitmisel saaks senisest suuremal määral arvestada mitmesugustes keskkondades, nt digikeskkonnas, töökohal, koolituskeskuses, kultuuriasutuses, noortekeskuses ja -programmis, huvikoolis, spordiklubis või keskkonnahariduskeskuses õpitut.

Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise eesmärgiks on kujundada olukord, kus õpilase mitteformaalõppes omandatud teadmised ja oskused on formaalõppes:

- **teadvustatud,**
- **tunnustatud,**
- **õppekava täitmisel arvesse võetud.**

See panustab laiemasse sihti, et kõigi õpilaste **anded, tugevused** ning **igakülgsed arenguvõimalused** oleksid toetatud.

Õpilased on seega mitteformaalõppe ja formaalõppe lõimingu **peamised kasusaajad**, kuid süsteemne lõiming aitab kaasa ka sellele, et haridussüsteemi ressursid (aeg, raha, töötajad, taristu) oleksid optimaalselt kasutatud.

Mitteformaalõppe arvestamine õppimiskohustuse kontekstis

- Mitteformaalse ja informaalse õppe võimalused aitavad samuti kaasa kooli poolelijätmise vähendamise, kolmanda taseme või võrdväärse hariduse omandanud 30–34-aastaste inimeste osakaalu suurendamise[le] (NÕUKOGU SOOVITUS mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise kohta);
- Näiteks on tõendeid selle kohta, et osalemine huvi- ja vabaajategevuses on positiivses seoses formaalhariduse tulemuslikkusega (Euroopa Komisjon 2014).;
- Osalemine mitteformaalõppes võib aga sotsiaal-majandusliku tausta mõju õpitulemustele vähendada (Covay, Carbonaro 2010);
- Huvi- ja vabaajategevused võivad aidata ennetada haridussüsteemist varakult lahkumist (Euroopa Komisjon 2014).

Formaalõpe on eesmärgistatud ja struktureeritud õpe, mis toimub õppekava alusel alushariduses, põhihariduses, keskhariduses, kutsehariduses ja kõrghariduses ning mille läbimist tunnustatakse üldjuhul haridusliku kvalifikatsiooniga.

Mitteformaalõpe on eesmärgistatud ja struktureeritud vabatahtlik õpe, mis võib toimuda õppekava alusel. Mitteformaalõppe võimalusi pakuvad eeskätt noorsootöö, huvihariduse ja täiskasvanute täienduskoolituse asutused ja organisatsioonid.

Viis peamist mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise viisi

1. kooli õppekava, mida mitteformaal- või formaalhariduse pakkuja viib ellu väljaspool koolikeskkonda;
2. huvi- ja vabaajategevus: tegevus, mida formaal- või mitteformaalhariduse pakkuja korraldab kooli ruumides, või õppekavasse lõimitav tegevus;
3. mitteformaalhariduses/-õppes omandatud teadmiste, oskuste ja pädevuste valideerimine ja tunnustamine;
4. metoodiline/pedagoogiline toetus ja õppekavade koos kavandamine;
5. koostöö kutsealases arengus (nt ettevalmistav- ja täienduskoolitus).

Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. Analüütiline aruanne välisriikide poliitika ja praktika asjakohaste näidete kohta. (2022)

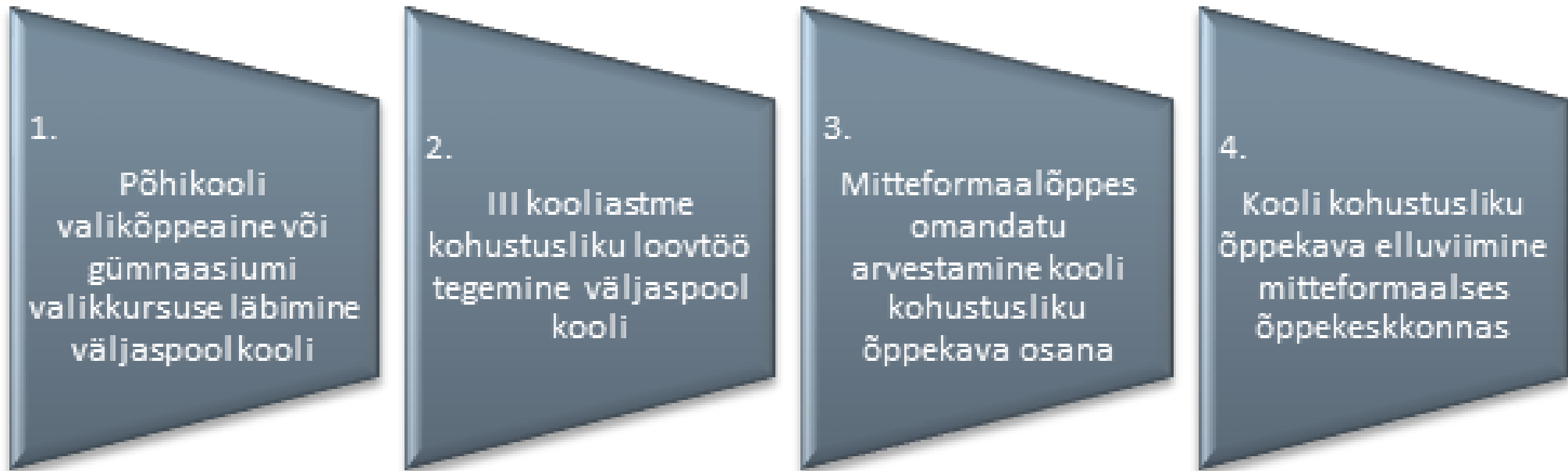

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Millised võiksid olla Eesti kontekstis sobivad formaal-
ja mitteformaalõppe lõimimise viisid?

Eesti koolide mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad

Allikas: „Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega“ projekti 1. raport

Kooli õppekava tegevuse läbiviimine mitteformaalses keskkonnas aitab

- suurendada õpilaste motivatsiooni;
- toetada kognitiivseid saavutusi;
- parandada õpilaste käitumist;
- pakkuda sisukamat õpet;
- luua sisukaid sotsiaalseid kogemusi ja meeldivat õpikogemust.

Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. Analüütiline aruanne välisriikide poliitika ja praktika asjakohaste näidete kohta (2022)

Mitteformaalõppe lõimimine koolipäeva

- Huviringid koolis;
- kogupäevakool.
- Noorte arengule ja õppimisele kasulik, kuid noortele, kellel on halvad kogemused formaalõppes, võib enam kasuks tulla mitteformaalõpe koolivälises keskkonnas. (Euroopa Komisjon 2014)

Mitteformaalhariduses/-õppes omandatud teadmiste, oskuste ja pädevuste valideerimine ja tunnustamine

- Õpikaugete inimeste motiveerimine;
- Näiteks Smets (2018) leiab, et mitteformaalõppe valideerimisel on haridussüsteemist varakult lahkumisega seotud probleemide lahendamisel keskne roll.

Mitteformaalõppe arvestamise eesmärk formaalõppes

Õpilase mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses läbitud õppe arvestamise eesmärk formaalõppe osana on **toetada elukestva õppe põhimõtete rakendumist ning pakkuda igale õpilasele õpimotivatsiooni toetavaid valikuterohkeid ja kättesaadavaid õpivõimalusi**, mis tagavad õpilasele **sujuva liikumise haridustasemetel ja -liikide vahel.**

Formaal- ja mitteformaalõppe lõimimine võib:

- parandada õpilaste hoiakuid, õpimotivatsiooni / mõtestatud õppimise tunnet, õppetegevusse kuulumise tunnet ja heaolu;
- toetada kognitiivsete ja mittekognitiivsete oskuste (nt meeskonnatöö, suhtlemine, konfliktide lahendamine, sotsiaal-emotsionaalsed oskused) arengut ja haridustaseme saavutamist [...];
- pakkuda mõtestatud õpet ja nauditavat õpikogemust, sealhulgas vähekindlustatud taustaga, hariduslike erivajadustega või haridussüsteemist varakult lahkumise ohus olevatele õpilastele;
- pakkuda sisukaid sotsiaalseid kogemusi ja võimalusi tugevamate ja paremate suhete arendamiseks õpetajate, eakaaslaste ja kohalike kogukondadega;
- juurutada uusi või uuenduslikke õpetamise/pedagoogilisi käsitusviise, õppematerjale ja uurimuslikku õpet;
- käsitleda valdkondadevahelisi või horisontaalseid teemasid ja küsimusi;
- pakkuda võimalust õppeainete ja karjäärivalikute üle mõtisklemiseks.

Ohukohad

- mitteformaalõppe formaliseerumine, sh spontaansuse ja kaasatuse vähenemine;
- mitteformaalõppe kättesaadavus (nt linnade ja maapiirkondade vahelise lõhe tõttu, mis mõjutab teatud tüüpi mitteformaalõppe pakkujate kättesaadavust);
- strateegilise visiooni puudumine (riiklikul ja kohalikul tasandil) lõimimise kohta.

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Millised on Sinu kogemused mitteformaalõppe
arvestamisega formaalõppes?

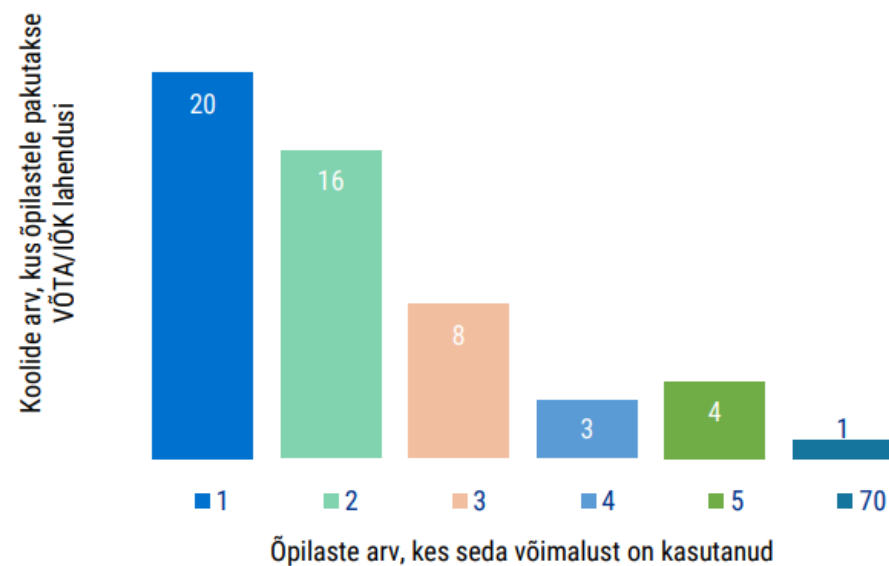

(Võõr)keeltest mitteformaalõppes

- erineva keeletaustaga õpilased;
- võõrkeeleeõpe mitteformaalõppes;
- õpiränne.

VÕTA/IÕK võimaluste kasutamine koolides

Koolide kogemused mitteformaalõppe arvestamisega võõrkeelte ainevaldkonnas

- kogemus on olnud pigem positiivne;
- eeldus on sujuv koostöö pere ja/või keeltekooliga, kui õpilane võtab tunde keeltekoolis;
- suhtlus erinevate osapoolte vahel.

Arvestamise aluseks võib
võtta nt tunnistused,
tõendid, Noortepassi,
portfolio, ...

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM

Õppimine mitteformaalõppes või teises haridusaasutuses

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

?

Viiteid

- NÕUKOGUSOOVITUS mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise kohta: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0485:FIN:ET:PDF>
- ICF, Praxis, Tallinna Ülikool ja Civitta Eesti. (2022) Analüütiline aruanne välisriikide poliitika ja praktika asjakohaste näidete kohta. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe loimimiseks formaalõppega (REFORM/SC2021/066) https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-07/REFORMSC2021066%20-%20D2%20Report_finalEE.pdf ja kogu projekti veebileht HTMi välisveebis <https://www.hm.ee/noorte-edu/toetuseks-voimekuse-arendamine-mitteformaalõppe-loimimiseks-formaalõppega-2021-2023>
- Haridussõnastik: <https://arhiiv.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=informaal%C3%B5pe&F=M&C06=et>
- B-võõrkeelte õppe laiendamine koolides 2023/2024. õa. Uuringu raport: https://hm.ee/sites/default/files/documents/2024-11/Uuringu%20raport_B-v%C3%B5%C3%B5rkeeled.pdf
- Mitteformaalne: <https://mitteformaalne.ee/mitteformaalne-õppimine/>
- Arenguseire keskuse seminar "Kas Eestis on süvenemas hariduslik ebavõrdsus?" <https://arenguseire.ee/unitused/seminar-kas-eestis-on-suvenemas-hariduslik-ebavordsus/>
- Noortepass: <https://www.youthpass.eu/en/about-youthpass/about/>
- Cedefop (2015). Euroopa suunised mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise kohta. Luksemburg: Väljaannete Talitus. Cedefop väljaanne nr 104. <http://dx.doi.org/10.2801/008370>
- Veebiseminar Distantisilt Targemsk, „Kaasahaarav haridus: mitteformaal- ja formaalõppe loiming“ https://www.youtube.com/watch?v=A7Zl5M6jTKc&list=PLWYEA_bBMcYHDyQi4PJkUY_KL85eE-lil&index=142

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Täna!